



Overlegorgaan  
Fysieke Leefomgeving



# OFL- werkprogramma 2022-2023





# **OFL- werkprogramma 2022-2023**



# Inhoud

Woord vooraf	—4
1.OFL in het kort	—6
-Wettelijke basis	—6
-Leefomgeving	—6
-Overleg en samenwerking	—6
-Onafhankelijke voorzitters	—6
2.Werkwijze OFL	—7
-Typen OFL-processen	—7
-Ontwikkelingen in typen processen	—7
-Uitgangspunten betrokkenheid van OFL	—8
3.OFL-projecten	—9
-Aardgasvrije wijken	—9
-Agenda Natuurinclusief	—10
-Deltaprogramma	—11
-Dialoggroep hernieuwbare elektriciteit	—12
-Innovatielab Voor de oogst van morgen: versnellingshuis	—13
-Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving	—14
-Noordzeeoverleg	—15
-Nationale Omgevingsvisie: NOVI-gebieden	—16
-Wateroverlast en hoogwater	—17

## Woord vooraf

Het OFL verwacht dat de komende jaren veel overleg en samenwerking nodig is voor de grote transitie in Nederland. Die transitie brengen vele uitdagingen met zich mee in het domein van de fysieke leefomgeving. Vanwege de sterke onderlinge verbondenheid van die uitdagingen zien we dat de activiteiten van het OFL zich steeds meer uitstrekken over de grenzen van de vier departementen in het fysieke domein heen. Ook zien we dat steeds uiteenlopendere maatschappelijke organisaties betrokken zijn.

Als neutraal platform is het OFL een plek waar overleg en samenwerking tussen de samenleving en beleidsmakers van de rijksoverheid plaatsvindt. Het OFL-secretariaat draagt daaraan bij door telkens weer een vorm van overleg of samenwerking te faciliteren die past bij het vraagstuk dat op tafel ligt. Soms zijn dat beproefde vormen van participatie en soms nieuwe, die het secretariaat ontwikkelt of uitprobeert voor een specifiek vraagstuk.

Als onafhankelijke partij die de systeemwereld verbindt met de leefwereld, ontwerpt en faciliteert het OFL per vraagstuk dát proces, dat bijdraagt aan het verbeteren van de interactie tussen overheid en samenleving. Naast het goed vormgeven van dit proces, stimuleert het OFL dat de betrokken partijen met elkaar leren. De geleerde lessen worden zowel binnen als buiten de OFL-projecten gedeeld, waardoor zij in een bredere context kunnen worden toegepast.

In dit werkprogramma voor de periode 2022-2023 vindt u een actuele tussenstand van de activiteiten van OFL en een korte terugblik op het afgelopen half jaar. Voor deze vorm kiezen we omdat het OFL een proces van doorlopende programmering kent, waarin op korte termijn veranderingen kunnen optreden.

Het werkprogramma van het OFL blijft divers en veelzijdig. De activiteiten van het OFL spelen zich in grote lijnen af rond de volgende thema's:

- Natuur, water en biodiversiteit (Agenda Natuurinclusief, Klimaatadaptief bouwen, wateropgaves: beleidstafel hoogwater en wateroverlast, Deltaprogramma);
- Klimaat en energietransitie (Dialooggroep hernieuwbare elektriciteit);
- Organiseren van gebiedsgericht werken (Noordzeeakkoord, NOVI-gebieden).

Het OFL werkt (binnen de afgesproken kaders) vraaggericht. Nieuw zijn bijvoorbeeld de contacten met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). De energietransitie komt snel op gang en duidelijk wordt dat het niet alleen een technische transitie is, maar dat deze ook een sociale verandering op gang brengt. Dat vraagt om een dialoog met de samenleving op punten waar de betrokkenen anders mogelijk tegenover elkaar blijven staan en in hun positie verharderen.

Voor het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) hebben we twee nieuwe consultaties opgestart, op het gebied van klimaatadaptief bouwen en de wateropgave (wateroverlast en waterveiligheid). Ook hebben we een online (netwerk)bijeenkomst ("meet-up") georganiseerd over burgerberaden en naar aanleiding van de reacties uit ons netwerk reflecties meegegeven aan de bewindspersonen van IenW en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

De langjarige OFL-betrokkenheid bij Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) is afgerond. OFL-voorzitter Marleen Stikker heeft inzichten meegegeven aan de minister van BZK over het beter

betrekken van het maatschappelijk initiatief in aardgasvrije wijken, door dit initiatief een serieuze plek te geven in de transitie en daar ook middelen aan te verbinden (empowerment). Het is mooi om te zien dat deze inzichten gezien en toegepast worden. Dit is ook het type impact dat we verwachten te hebben met onze betrokkenheid bij de Agenda Natuurinclusief. We hebben hiervoor een co-creatiespoor opgezet en ook de uitvoering ervan op ons genomen.

Het OFL is ook gevraagd mee te denken over de gebiedsgerichte aanpak voor de NOVI-gebieden. Over de precieze invulling van deze aanpak bestaan nog veel vragen: Welke partijen moeten betrokken worden? Wat zijn randvoorwaarden voor een goede samenwerking? Om die vragen te helpen beantwoorden, verkennen we hoe we de NOVI-gebieden daarbij kunnen ondersteunen.

Als we vanuit het perspectief van het OFL naar de samenleving kijken, merken we nog altijd grote onzekerheden, bijvoorbeeld op het gebied van energie, grondstoffen en de klimaatverandering. Mensen maken zich zorgen over het sectorale denken, omdat deze vraagstukken een integrale aanpak nodig hebben. Vanuit het OFL zien we ook dat oplossingen en aanpakken per dossier soms te sectoraal en niet integraal genoeg zijn. De complexiteit zorgt er soms voor dat de overheid zich juist niet openstelt voor nog meer perspectieven en participatie soms juist uit de weg gaat, in plaats van naar zich toe trekt. Er wordt ook nog te vaak 'buiten de burger gerekend'. Het secretariaat en de voorzitters van het OFL proberen bij de opgaven waar ze aan werken de verbinding tussen overheid en samenleving te leggen, want deze tijden vragen om verder nadenken over nieuwe vormen van samenwerking en bestuur en de toepassing daarvan.

Plaatsvervangend algemeen secretaris,  
Drs. C.M. (Ineke) den Heijer  
Juni 2022

# 1. OFL in het kort

In het OFL ontmoeten de rijksoverheid en samenleving elkaar, om te overleggen over nationale opgaven in de fysieke leefomgeving en daar samen aan te werken.

## Wettelijke basis

De wettelijke basis voor het OFL ligt in de Wet overleg fysieke leefomgeving. Die wet regelt dat er een orgaan is waarin overleg plaatsvindt:

- over beleid voor de fysieke leefomgeving;
- door of namens de minister van Infrastructuur en Waterstaat en andere betrokken ministers;
- met betrokkenen en hun organisaties: OFL-leden en -deelnemers;
- met een onafhankelijke voorzitter, bijgestaan door een secretaris;
- wanneer minimaal vijf van de benoemde leden dat verzoeken;
- waarvan de minister een schriftelijk verslag krijgt, met daarin de gezichtspunten die de leden naar voren hebben gebracht.

## Leefomgeving

Vraagstukken in de leefomgeving raken mensen in hun dagelijks leven. Soms raken deze vraagstukken mensen ook in hun diepgewortelde overtuigingen over hoe zij willen omgaan met hun leefomgeving. Het gaat over bijvoorbeeld landbouw, mobiliteit, wonen en energie. Ook gaat het over natuur en water en niet te vergeten: over hoe al die vraagstukken samen impact hebben op de leefomgeving.

## Overleg en samenwerking

In het OFL gaan de rijksoverheid (vertegenwoordigers van bewindspersonen) en samenleving (zoals belangenbehartigers, koepelorganisaties en bedrijven) met elkaar in overleg en werken zij samen aan vraagstukken in de fysieke leefomgeving. Essentieel daarbij is dat zij samen in beeld brengen wat de vraagstukken zijn, welke keuzes te maken zijn en wat ieders perspectief hierop is. Zij gaan in het OFL op zoek naar een gezamenlijke basis met onderkenning van – en respect voor – alle verscheidenheid. Dat bevordert onderling begrip en brengt in beeld welke afwegingen te maken zijn in het rijksbeleid voor de fysieke leefomgeving.

## Onafhankelijke voorzitters

Het OFL heeft zes voorzitters. Iedere voorzitter is betrokken bij een of meer OFL-projecten. Zij hebben geen belang bij een bepaalde uitkomst en waarborgen daarmee een neutraal voorzitterschap. Daarnaast brengen zij veel bestuurlijke ervaring en kennis van maatschappelijke verhoudingen met zich mee. De voorzitters krijgen ondersteuning van een team van secretarissen.

Momenteel zijn de OFL-voorzitters<sup>1</sup>:

- |                                      |                    |
|--------------------------------------|--------------------|
| • Wobine Buijs-Glaudemans;           | • Jeroen de Haas;  |
| • Sybilla Dekker (Noordzee-overleg); | • Johan Remkes;    |
| • Johan van de Gronden;              | • Marleen Stikker. |

<sup>1</sup> Meer informatie over de voorzitters is te vinden op [www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl](http://www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl)

## 2. Werkwijze OFL

Dit werkprogramma is een momentopname. OFL-voorzitters en -secretarissen krijgen het hele jaar door verzoeken voor betrokkenheid van het OFL bij een vraagstuk. De meeste verzoeken komen van bewindspersonen, directeuren-generaal en ambtenaren van departementen die actief zijn op het terrein van de fysieke leefomgeving. Ook vanuit de samenleving komen verzoeken: OFL-leden vragen dan om in het OFL aandacht te besteden aan bepaalde onderwerpen of vraagstukken.

### Typen OFL-processen

Er zijn grofweg drie verschillende typen OFL-processen te onderscheiden:

#### 1. Consultatie

Bij een consultatie raadpleegt de rijksoverheid maatschappelijke organisaties over specifieke wet- en regelgeving of beleid. Bij een consultatie zijn het proces en de planning door de rijksoverheid veelal leidend. Een consultatie kan meer gesloten zijn, waarbij de rijksoverheid een reactie vraagt van maatschappelijke organisaties op een plan of voorgenomen beleid. Een consultatie kan ook meer open zijn. Er vindt dan een open uitvraag aan de samenleving plaats, zonder dat er concepten liggen. Bij beide soorten consultaties stuurt een OFL-voorzitter een rapport met de inzichten uit de consultatie aan een of meer bewindspersonen.

#### 2. Samenwerking

In een samenwerking hebben de rijksoverheid en maatschappelijke organisaties een gelijkwaardige positie. Dat betekent dat rijksoverheid en maatschappelijke partijen samen het te volgen proces, de planning en de randvoorwaarden vaststellen. De samenwerking kan een bestuurlijk of juist een maatschappelijk karakter hebben. Ook verschilt de mate van complexiteit. Voorbeelden zijn een gezamenlijk innovatieproces in een innovatielab, een gezamenlijk leerproces of een onderhandelingsproces. Het proces leidt tot een gezamenlijk gedragen uitkomst, bijvoorbeeld een convenant, een akkoord of een visie.

#### 3. Reflectie en procesadvies

Reflectie en advies zijn gericht op de interactie tussen de rijksoverheid en de samenleving: hoe verloopt de participatie, wat kan beter? Hoe zou de samenwerking een impuls kunnen krijgen? In sommige situaties stelt het OFL een commissie van onafhankelijke deskundigen samen die onder leiding van een OFL-voorzitter betrokkenen spreekt. Op basis daarvan brengt de commissie dan een advies uit. In andere situaties brengt een OFL-voorzitter op basis van bijeenkomsten en gesprekken met vertegenwoordigers van de rijksoverheid en samenleving zelf een advies uit. In beide situaties leidt het proces tot een rapport (van de commissie of OFL-voorzitter) met reflectie op en advies over de interactie tussen Rijk en samenleving. Dat advies stuurt de OFL-voorzitter doorgaans aan een of meer bewindspersonen.

### Ontwikkelingen in typen processen

Bovenstaande indeling in drie typen processen is gebaseerd op de OFL-processen van de afgelopen jaren. Terwijl het OFL eerst vooral gericht was op consultaties, ligt de nadruk de afgelopen jaren meer op samenwerkingsprocessen, reflectie en procesadvies. De reden daarvoor is dat het OFL daar vaak juist het verschil kan maken. Consultaties blijven echter ook een waardevol instrument, bijvoorbeeld als start van verdere participatie of samenwerking.

## Uitgangspunten betrokkenheid van OFL

Uitgangspunten voor betrokkenheid van het OFL zijn:



- Een minister(ie) en/of OFL-leden vragen om inzet van het OFL



- De vraag heeft betrekking op een nationale beleidsopgave in de fysieke leefomgeving



- Voor die vraag is betrokkenheid van ministeries én samenleving nodig



- Er is behoefte aan uitwisseling van uiteenlopende belangen en perspectieven



- Er is ruimte om te zoeken naar een passende vorm van OFL-betrokkenheid



- Er is behoefte aan een neutrale plek met onafhankelijke voorzitter



## 3. OFL-projecten

### Aardgasvrije wijken

**OFL-voorzitter:** Marleen Stikker

**Type proces:** reflectie en procesadvies

**Periode:** vanaf januari 2019 tot en met maart 2022

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** BZK en EZK

**Betrokken vanuit samenleving:** brede vertegenwoordiging van kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke groeperingen (via een begeleidingsgroep)

#### *Opgave*

Het kabinet Rutte III heeft zich ten doel gesteld om in de periode van 2021 tot 2050 de hele voorraad van 6 miljoen woningen in Nederland te verduurzamen. Eén van de manieren waarop dit wordt bereikt is door bestaande woningen aardgasvrij te maken. Om te leren hoe het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving plaats kan vinden, ondersteunt het kabinet sinds 2018 en 2019 in 27 Nederlandse wijken zogenoemde proeftuinen. De ambitie is om door te groeien naar circa 100 proeftuinen. Dit gebeurt in het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW), waarin alle overheidslagen gezamenlijk aan dit vraagstuk werken. Het vraagstuk is zowel technisch als sociologisch van aard.

#### *Inzet OFL*

Het PAW heeft het OFL gevraagd om te reflecteren op de sociaal-maatschappelijke en participatieve aspecten die een rol spelen bij het opschalen van de ervaringen in de proeftuinen naar een landelijk niveau. Het OFL doet dit vanuit het blikveld van de bewoners. Onder leiding van OFL-voorzitter Marleen Stikker heeft het OFL begin 2022 drie eindadviezen gegeven. Omdat de politiek-bestuurlijke positie van het PAW binnen het huidige klimaatbeleid nog niet geheel duidelijk is, stopt de inzet van het OFL na maart 2022. Een hernieuwde inzet van het OFL bij de warmtetransitie na maart 2022 is een mogelijkheid.

#### *Beoogd resultaat*

De bedoeling is dat de reflecties van het OFL hun weg vinden in het PAW-programma en in de samenleving. Voor het PAW-programma gaat het bijvoorbeeld over de criteria die gebruikt worden om nieuwe proeftuinen te selecteren. Voor de samenleving gaat het om concrete methoden, werkwijzen en instrumenten om de overgang naar aardgasvrije wijken te vergemakkelijken. Het einddoel is antwoorden krijgen op de vraag welke vormen van samenwerking tussen bedrijven, overheden en samenleving (publieke-private-civiele samenwerking) het beste werkt in welke context. Gezien de positieve ontvangst van de drie eindadviezen lijkt dat resultaat gehaald te zijn.

## Agenda Natuurinclusief

**OFL-voorzitter:** Johan van de Gronden

**Type proces:** samenwerking

**Periode:** vanaf juni 2021 tot en met zomer 2022

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** LNV

**Betrokken vanuit samenleving:** organisaties actief op het terrein van bouw/ruimtelijke ordening, water, landbouw, energie, infrastructuur, vrijetijdseconomie, financiën

**kernteam:** IPO, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Landschappen NL, ministerie LNV, aantal provincies

### *Opgave*

De Agenda Natuurinclusief is verbonden aan de missie dat biodiversiteit als vanzelfsprekend verweven wordt in alle maatschappelijke sectoren en in ons denken en doen als samenleving:

- Natuur als oplossing zien voor de grote opgaven waar we voor staan.
- Natuur op haar werkelijke (economische) waarde schatten.
- Natuur standaard onderdeel laten zijn van de keuzes die we maken.

De Agenda Natuurinclusief is erop gericht de transitie naar de natuurinclusieve samenleving vaart bij te zetten en te realiseren. Het consortium heeft de vormgeving van de Agenda Natuurinclusief geagendeerd bij domeinen die van groot belang zijn om de transitie vorm te geven: Bouw/Ruimtelijke ordening, Energie, Financiën, Infrastructuur, Landbouw, Vrijetijdseconomie en Water (in alfabetische volgorde).

### *Inzet OFL*

OFL-voorzitter Johan van de Gronden en een aantal OFL-secretarissen ontwerpen en begeleiden dit co-creatieve proces waarin eerst ruimte gecreëerd wordt voor een duurzame samenwerking met een brede groep stakeholders. Zo kunnen stakeholders elkaar ontmoeten in een sfeer van samenwerken en co-creëren, om zicht te krijgen wat er nodig is op de weg naar een natuurinclusieve toekomst.

### *Beoogd Resultaat*

Bouwstenen creëren voor de Agenda Natuurinclusief door het volgen van een 'route' die ons leidt via domeingroepsgesprekken naar een grote werkconferentie (Future Search) en de presentatie van de uitkomsten op de Natuurtop op 17 juni 2022. Met als doel om te komen tot een gedeeld toekomstbeeld over Nederland natuurinclusief in 2050 en concrete acties tot 2030.

OFL-voorzitter Johan van de Gronden zal een rapport uitbrengen aan de minister van Natuur en Stikstof met daarin de geleerde lessen over de inzet van het co-creatieve proces om te komen tot een Agenda Natuurinclusief 1.0.

## Deltaprogramma

**OFL-voorzitter:** Johan van de Gronden

**Type proces:** consultatie

**Periode:** sinds 2011 (jaarlijks twee bijeenkomsten)

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** Deltacommissaris

**Betrokken vanuit samenleving:** organisaties actief in het waterdomein (onder meer actief op het gebied van natuur, grondstoffen, recreatie, landbouw, transport)

### *Opgave*

Over het Deltaprogramma zijn veel overleggen met diverse stakeholders, vanwege de decentrale uitvoering van het programma. Naast de decentrale overleggen is er behoefte aan halfjaarlijkse overleggen op landelijk niveau, zowel informeel als formeel. Die landelijke overleggen vinden plaats in het OFL. Tijdens deze overleggen komen onder andere de volgende vragen aan de orde:

- Hoe kunnen de versnelling van het Deltaprogramma en het sturend maken van het natuurlijke water- en bodemsysteem, waarvan sprake is in het coalitieakkoord van het kabinet Rutte IV, verdere uitwerking krijgen?
- Wat is de regierol van de landelijke overheid bij de decentrale uitvoering van het Deltaprogramma?
- Wat is nodig om de Deltaprogramma-doelen voor 2050 te halen?
- Hoe kan het Deltaprogramma het beste omgaan met de onzekerheden die zich na 2050 voordoen als gevolg van een mogelijk versnelde zeespiegelstijging?

### *Inzet OFL*

Onder leiding van OFL-voorzitter Johan van de Gronden vindt in het voorjaar van 2022 een formele OFL-bijeenkomst plaats. Deze bijeenkomst is een formele consultatie over het Deltaprogramma 2023, dat op Prinsjesdag 2022 verschijnt. Deelnemers aan de bijeenkomst reageren op een conceptversie van het Deltaprogramma 2023. In het najaar organiseert het OFL aanvullend een informeel overleg over het Deltaprogramma. Dit overleg is een verdiepende dialoog, bedoeld om in een vroeg stadium aandachtspunten mee te geven voor het Deltaprogramma van 2023. Samen met de deelnemers bepaalt de OFL-voorzitter over welke onderwerpen de dialoog gaat.

### *Beoogd resultaat*

Tijdens de formele consultatie krijgen deelnemers de gelegenheid hun inbreng te leveren op een belangrijk moment in de totstandkoming van het Deltaprogramma. Het informele overleg biedt daarnaast ruimte voor OFL-deelnemers om zich verder te verdiepen in onderwerpen die zij zelf belangrijk vinden, zonder daarbij een standpunt in te nemen of een formeel advies te geven. Dat past bij de werkwijze van 'joint fact finding' binnen het Deltaprogramma.

## Dialoggroep hernieuwbare elektriciteit

**OFL-voorzitter:** Wobine Buijs-Glaudemans

**Type proces:** reflectie en procesadvies

**Periode:** september 2021- afgerond maart 2022

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** BZK en NPRES

**Betrokken vanuit samenleving:** gesprekspartners afkomstig uit bewonersorganisaties, milieuorganisaties, energiesector en kennisinstellingen

### *Opgave*

In het Klimaatakkoord uit 2019 is afgesproken dat 30 energieregio's in Nederland onderzoeken waar en hoe op land het best duurzame elektriciteit opgewekt kan worden. De keuzes die iedere regio daarin maakt, staan in een Regionale Energiestrategie (RES). De doelstelling is dat alle RES'en samen gaan zorgen voor de opwekking van 35 terawattuur (TWh) in 2030. Inmiddels zijn de regio's gestart met de uitvoering hiervan.

### *Inzet OFL*

Het OFL verkent in hoeverre een dialoggroep op het gebied van hernieuwbare elektriciteit meerwaarde heeft. Voorzitter Wobine Buijs-Glaudemans is daartoe in het najaar van 2021 in gesprek gegaan met betrokkenen: mensen die ieder vanuit hun eigen perspectief kijken naar hernieuwbare elektriciteit op land. Zo'n 20 mensen hebben in 16 gesprekken verteld over hun perspectief. Als belangrijkste onderwerpen kwamen hierbij aan de orde:

- hernieuwbare elektriciteit;
- de RES'en als manier om de doelstelling van 35 KWh te bereiken;
- de interactie tussen betrokkenen;
- de meerwaarde van een dialoggroep.

### *Resultaat*

In januari 2022 heeft het OFL-voorzitter Wobine Buijs-Glaudemans naar aanleiding van de gesprekken een rapport met inzichten en aanbevelingen aangeboden aan de minister van Klimaat en Energie en aan het Opdrachtgevend Beraad van de Nationaal Programma RES (OGB NPRES).

De boodschap van het rapport is dat het goed is om een hernieuwd gesprek aan te gaan over de energietransitie en daar juist ook burgers een plek in te geven. Een dialoggroep is een passende manier om dat gesprek te voeren. In het rapport staat een aantal aanbevelingen voor het vormen van zo'n dialoggroep. Het gesprek dat de dialoggroep voert, zou moeten gaan over toekomstige stappen in de energietransitie. Ook de onderlinge bejegening en samenwerkingsrelaties zijn hierbij een essentieel gespreksonderwerp.

In 2022 houdt OFL-voorzitter Wobine Buijs-Glaudemans contact met BZK, NPRES en andere gesprekspartners over het vervolg op de aanbevelingen die het OFL heeft gedaan.

## Innovatielab Voor de oogst van morgen: versnellingshuis

**OFL-voorzitter:** nader te bepalen

**Type proces:** samenwerking

**Periode:** innovatielab van 2019-2021, start versnellingshuis nog niet bekend

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** LNV, IenW en BZK

**Betrokken vanuit samenleving:** Commonland en organisaties actief op het gebied van landbouw, natuur en voedsel

### *Opgave*

We investeren in Nederland jaarlijks miljarden in het landbouw- en voedselsysteem en toch gaat het achteruit met de biodiversiteit, bodemkwaliteit, het aantal boeren en de kwaliteit van voedsel, water en landschap. Daarnaast draagt de huidige inrichting van Nederland niet bij aan het bestrijden en voorkomen van wateroverlast. Inmiddels heerst de brede overtuiging dat het huidige landbouw- en voedselsysteem onhoudbaar is. Er is een nieuwe aanpak nodig, waarbij betrokkenen gezamenlijk (onder)zoeken, leren en experimenteren.

### *Inzet OFL*

OFL-voorzitter Marleen Stikker heeft samen met OFL-secretarissen tussen 2019 en 2021 samen met Commonland, een ngo voor duurzaam landschaps- en natuurherstel, het innovatielab Voor de oogst van morgen vormgegeven. Dit is gebeurd in samenspraak met ruim 80 sleutelpersonen die al werkten aan vernieuwende initiatieven op het gebied van landbouw, natuur en voedsel. Door deze mensen en hun netwerken in het innovatielab bijeen te brengen en samen te laten leren, is een versnellingseffect opgetreden. Er zijn nieuwe kansen ontstaan om gezamenlijk en in samenhang te werken aan bestaande en nieuwe initiatieven voor de verduurzaming van het landbouw- en voedselsysteem.

In 2021 hebben OFL-secretarissen gewerkt aan een vervolg op Voor de Oogst van Morgen: het versnellingshuis. Dit is een lerende omgeving waarin de kennis, methodieken, netwerken en ervaring uit het innovatielab verder benut worden. Belangrijkste voorwaarde voor de betrokkenheid van het OFL is dat overheidspartijen deelnemen aan het versnellingshuis. In 2022 zetten OFL-secretarissen hun gesprekken hierover voort. Mocht er geen commitment ontstaan bij de betrokken overheden, dan zal het OFL zijn rol afbouwen. De verbinding tussen samenleving en overheid kan in dat geval namelijk niet goed gelegd worden.

### *Beoogd resultaat*

De bedoeling van het versnellingshuis is de lessen uit het innovatielab verder te ontwikkelen. Zo kan het netwerk van betrokken mensen en organisaties verder werken aan een duurzamer landbouw- en voedselsysteem: een systeem waar bodem en water leidend zijn als inrichtingsprincipe. Net als in het innovatielab is er in het versnellingshuis aandacht voor de kwaliteit van de onderlinge relaties (dieper, persoonlijker en fundamentele) en voor collectief en persoonlijk leiderschap bij het werken aan de transitie.

## Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving

**OFL-voorzitter:** Jeroen de Haas

**Type proces:** consultatie

**Periode:** vanaf januari 2022

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** BZK, IenW, LNV

**Betrokken vanuit samenleving:** diverse organisaties actief op het gebied van bouwen, ontwerpen, ondernemen, wonen, normalisatie, natuur en milieu

### *Opgave*

Om de gebouwde omgeving aan te passen aan het toekomstige klimaat en de weerextremen die zich nu al voordoen, zijn in die omgeving ingrepen nodig op meerdere schaalniveaus. Aandachtspunten daarbij zijn onder andere:

- aansluiting op het grotere watersysteem en de regionale groenstructuur;
- locatiekeuze bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen;
- ruimtelijke inrichting van een gebied;
- inrichting en beheer van de openbare ruimte;
- vormgeving en inrichting van gebouwen.

BZK maakt in samenwerking met IenW en LNV een actieprogramma voor de klimaatbestendigheid van de gebouwde omgeving.

### *Inzet*

Het OFL verzorgt een consultatie over het Actieprogramma Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving. Die consultatie krijgt de vorm van een digitale bijeenkomst. Het doel van de consultatie is in beeld brengen wat het perspectief van maatschappelijke organisaties is op:

1. het concept van het Actieprogramma Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving;
2. hun verdere betrokkenheid bij het actieprogramma.

### *Beoogd resultaat*

De inzichten uit de consultatie zijn bedoeld als inbreng bij de verdere voorbereidingen van het Actieprogramma Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving. Het OFL brengt daarover een rapport uit aan de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Het OFL-secretariaat is in gesprek met het beleidsmakers van BZK over het vervolg op de consultatie.

## Noordzeeoverleg

**OFL-voorzitter:** Sybilla Dekker

**Type proces:** samenwerking

**Periode:** vanaf 2018

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** IenW, EZK, LNV

**Betrokken vanuit samenleving:** vertegenwoordigers van de energiesector, maritieme sector, voedsel- en visserijsector, ngo's milieuorganisaties

### *Opgave*

Op de drukbevaren Noordzee vragen naast de scheepvaart drie grote transitie om ruimte: duurzame energiewinning, voedselvoorziening (waaronder visserij) en natuurbescherming en -herstel. Vanwege de energietransitie wordt ingezet op veel meer windmolens op zee. Dat gaat ten koste van ruimte die beschikbaar is voor voedselvoorziening/visserij en natuurbescherming en -herstel. Soms kunnen de opgaven elkaar versterken, maar veelal zijn keuzes noodzakelijk. Daarnaast zijn er ook andere sectoren dan energie, voedsel en natuur die om ruimte vragen op de Noordzee.

### *Inzet OFL*

Op verzoek van de minister van IenW, die ook coördinerend minister voor de Noordzee is, heeft voormalig OFL-voorzitter Jacques Wallage in 2018 de beleidsvorming verkend voor een strategische overheidsagenda voor de Noordzee. Eind 2018 adviseerde hij het kabinet een kwaliteitssprong te maken in het beleidsvormingsproces. Zijn advies was overheid en stakeholders in het Noordzeeoverleg gezamenlijk toe te laten werken naar een Noordzeeakkoord. Dit akkoord en het Governance-advies Noordzeeoverleg zijn door hem in samenwerking met voormalig OFL-voorzitter Pieter Jan Biesheuvel in 2020 tot stand gebracht.

Het Noordzeeakkoord uit 2020 kon echter niet de instemming krijgen van de achterban van de visserijorganisaties. Als gevolg daarvan hebben de visserijorganisaties in 2020 het NZO verlaten. Het Noordzeeakkoord en het Governance-advies Noordzeeoverleg zijn in januari 2021 in de Tweede Kamer behandeld. De Kamerbehandeling kan worden gezien als de start van de implementatiefase van het Noordzeeakkoord. In de zomer van 2021 heeft vervolgens de minister van IenW een Besluit tot instelling van het Noordzeeoverleg genomen.

In januari 2021 is OFL-voorzitter Sybilla Dekker aangetreden met als taak het Noordzeeakkoord te implementeren en nieuwe uitdagingen op de Noordzee in overleg tussen overheid en stakeholders op te pakken. Zij heeft zeer intensieve gesprekken gevoerd met de stakeholders in de sector voedsel en visserij om de visserij weer aan de NZO-tafel te krijgen. Haar inspanningen hebben geleid tot een breedgedragen vertegenwoordiging van deze sector in het Noordzeeoverleg. De implementatie van het Noordzeeakkoord krijgt deels vorm via het Nationaal Waterprogramma 2022-2027 (NWP). Het NWP is in maart 2022 door het kabinet vastgesteld.

### *Beoogd resultaat*

Het beoogd resultaat van het Noordzeeoverleg is de implementatie van het Noordzeeakkoord, het begeleiden van de grote transitie op de Noordzee en het oppakken van nieuwe uitdagingen in dit gebied. Het gaat om het borgen van een goede samenwerking en een op consensus gerichte besluitvorming door betrokken partijen. Met het Noordzeeoverleg en het intensieve onderhandelingsproces met vertegenwoordigers van alle relevante partijen wordt gewerkt aan de relatie tussen Rijk en stakeholders en zijn andere verhoudingen en intensievere samenwerkingsrelaties tussen deze partijen ontstaan.

Het Noordzeeakkoord heeft een horizon tot 2030 met doorkijkjes naar 2050. De ambities van het kabinet Rutte IV en van de Europese Commissie bevestigen dat de transitie voortvarend worden opgepakt met nieuwe, hogere doelstellingen. De geopolitieke ontwikkelingen begin 2022, met consequenties voor de energiesector, leiden tot een impuls voor de energietransitie op de Noordzee.

## Nationale Omgevingsvisie: NOVI-gebieden

**OFL-voorzitter:** Jeroen de Haas  
**Type proces:** samenwerking  
**Periode:** verkenning start mei 2022  
**Betrokken vanuit rijksoverheid:** BZK en IenW  
**Betrokken vanuit samenleving:** nog niet bekend

### *Opgave*

Het kabinet heeft een aantal NOVI-gebieden uitgekozen. Dit zijn gebieden waar het Rijk, samen met de regio's een extra impuls wil geven aan de grote transities in de brede ruimtelijk-fysieke dossiers. De NOVI-gebieden zijn, voortbouwend op bestaande interbestuurlijke samenwerkingstrajecten, instrumenten waarbij overheden meerdere jaren verbonden zijn en toewerken naar een echt gezamenlijke uitvoering van verschillende opgaven. De gebieden zijn onderdeel van de Omgevingsagenda's die per landsdeel worden opgesteld. Bij de NOVI-gebieden wordt ingezoomd op relatief concrete transities.

### *Inzet OFL*

Tijdens een kennismakingsgesprek in mei 2021 hebben de secretarissen-generaal van EZK, BZK, IenW en LNV interesse getoond in betrokkenheid van het OFL bij een onderzoek naar de rol van het Rijk bij integraal en gebiedsgericht werken. OFL-voorzitter Jeroen de Haas heeft daarom verkend in welke NOVI-gebieden het OFL een rol kan spelen. Deze verkenning was gericht op het gezamenlijk ontwerpen van een samenwerkingsproces waarin al doende geleerd kan worden over verschillende aanpakken en methoden die de gebiedsopgave verder kunnen brengen.

Het eerste verkennende onderzoek naar een mogelijke betrokkenheid van het OFL bij de gebiedsgerichte aanpak uit de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is afgerond. OFL-voorzitter Jeroen de Haas heeft samen met een OFL-secretaris de samenwerking tussen het Rijk en de regio's onderzocht in acht NOVI-gebieden. Hieruit blijkt dat er grote onderlinge verschillen bestaan in aanpak, methoden, koers en doelstellingen. Uit drie NOVI-gebieden is een concrete vraag om ondersteuning gekomen voor het verbeteren van de samenwerking tussen Rijk en regio. De OFL-voorzitter stelt voor om in een of twee gebieden een verdiepende verkenning te starten, in ieder geval Zuid-Limburg.

### *Beoogd resultaat*

Met de verdiepende verkenning wil het OFL in een periode van zes tot zeven maanden een gecommiteerde vervolgaanpak bedenken, waar alle betrokkenen in deze gebieden ja tegen zeggen. De inzet is dat dit een opmaat biedt naar een meer generieke aanpak voor gebiedsgericht werken.



## Wateroverlast en hoogwater

**OFL-voorzitter:** Wobine Buijs-Glaudemans

**Type proces:** consultatie

**Periode:** november 2021 tot november 2022

**Betrokken vanuit rijksoverheid:** IenW

**Betrokken vanuit samenleving:** organisaties op het gebied van natuur, milieu, landbouw, recreatie, watersport, visserij, landschapsbeheer, verzekeringen, scheepvaart en industrie

### *Opgave*

Half juli 2021 kreeg Nederland in de regio Zuid-Limburg te maken met extreme regenval. Het lang aanhouden hiervan zorgde voor ernstige wateroverlast en hoogwaterstanden. De minister van IenW wil samen met diverse partijen de wateroverlastsituatie in Zuid-Limburg evalueren om van te leren. Het doel is om ook op andere plekken in Nederland, nu en in de toekomst, beter voorbereid te zijn op de gevolgen van een periode van extreme neerslag. Naar verwachting gaat dit soort extreme neerslag steeds vaker voorkomen.

### *Inzet OFL*

De minister van IenW richt heeft hiervoor een beleidstafel ingericht naar voorbeeld van de Beleidstafel Droogte. De Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater is ingesteld voor een jaar om op korte termijn mogelijke quick wins voor beleid te inventariseren en adviezen voor verbeteringen van het beleid te formuleren. De Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater adviseert op twee momenten de Stuurgroep Water, waarin de minister zitting heeft: in februari en oktober 2022. De minister heeft het OFL gevraagd betrokken te zijn bij de beleidstafel. Dat krijgt vorm door maatschappelijke organisaties in twee OFL-bijeenkomsten te consulteren over de conceptadviezen van de beleidstafel.

### *Beoogd resultaat*

OFL-voorzitter Wobine Buijs-Glaudemans maakt na afloop van elke consultatiebijeenkomst een rapport voor de Beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater. Deze rapporten zijn bedoeld om de bestuurlijke vertegenwoordigers aan de beleidstafel inzicht te bieden in hoe de organisaties in het OFL aankijken tegen de beleidstafeladviezen. Hun visie op deze adviezen kan dan betrokken worden in de besluitvorming.

*Dit is een uitgave van:*

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving  
Rijnstraat 8 | 2515 XP Den Haag  
Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag

E-mail: [info@overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl](mailto:info@overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl)

Kijk voor meer informatie op:  
[www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl](http://www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl)

Uitgave juni 2022

